

Львів'яни «штурмують» Абу-Дабі

Державну програму зі створення радіаційних дозиметричних приладів було затверджено відразу після Чорнобильської аварії. Однак, як відомо, за часів колишнього Союзу її так і не вдалося належним чином реалізувати. І лише з долученням до виконання цієї програми Львівського науково-виробничого підприємства «Спаринг-Віст Центр», держава отримала сучасні та якісні засоби дозиметричного контролю.

Ставку на радіаційне приладобудування львів'яни зробили ще 1990 року, коли Ростислав Смуk та Юрій Сторонський, колишні працівники Львівського науково-дослідного радіотехнічного інституту, а згодом відповідно генеральний директор та генеральний конструктор «Спарингу», вирішили спробувати себе в якості розробників приладів радіаційного контролю. Адже і через роки по Чорнобильській трагедії контроль за радіаційним фоном у державі, не лише відчуженої зони, але й будь-якого регіону України, залишався проблемним. «Потенція» спецприладів ще радянського виробництва просто не витримувала критики. Яким був радіаційний контроль, якщо параметри тодішніх приладів були майже умовними і значно гіршими за параметри закордонних аналогів?

Саме з огляду на це, «СВЦ» поставив собі за мету створити сучасний вітчизняний прилад на базі високотехнологічних типів детекторів, з використанням власних інноваційних засобів цифрової обробки інформації. Досвід роботи у сфері розробки електронних пристроїв у них був: НДРТІ до розпаду Союзу потужно працював на оборонку. Не забракло і талановитих однодумців, з яких вдалося створити міцне ядро майбутнього підприємства.

— Після Чорнобильської трагедії в Україні були спроби виготовити прилади радіаційного контролю переважно індикаторного характеру, — згадує ті часи Ростислав Теодорович. — Відверто кажучи, продукт був примітивний. Ми ж запропонували зразок нового покоління, який можна застосовувати не лише, скажімо, в народному господарстві, а й у побуті. Нашими пропозиціями не одразу зацікавились у Мінчорнобилі, тобто в нинішньому МНС. Наше підприємство тоді було ще маловідоме і невелике, якщо порівнювати з потужністю гігантів Києва чи Харкова.

Та «есвецентрівці» не відступали. Впродовж двох років планомірно доводили свою спроможність. І 1995 року їх нарешті почули. Передусім, завдяки першому серійному

продукту РКС-01 «СТОРА». На той час підприємство вже запатентувало два винаходи, один із яких реалізували у вигляді замовлених напівпровідникових мікросхем великої інтеграції, які, власне, і стали базовими для створення серії нових приладів радіаційного контролю.

А крапку в історії з визнанням підприємства поставив на той час головний спеціаліст Мінчорнобиля Іван Романович Грінчук, який на одній із нарад висловив припущення, що окремі країни Європи вже ближчим часом можуть долучитися до виготовлення розробок «Спарингу», який довів, що здатний створювати конкурентоспроможні прилади. «Щоб не вийшло так, що Україна закуповуватиме свої ж прилади за кордоном», — підсумував він.

Отже, негайно уклали угоду, і вже за три місяці в Мінчорнобиль були доставлені перші дослідні зразки приладу нового покоління, поява якого і започаткувала державну програму зі створення і серійного впровадження новітніх дозиметричних приладів в Україні.

— У своїх розробках ми запропонували дійсно новітні засоби цифрової обробки, — розповідає генеральний конструктор підприємства Юрій Сторонський. — Детектор мав бути лише чутливим елементом, а в нашого прилада є... інтелект. Одночасно довели, що наша невеличка фірма може працювати ефективно, бо не вимагає при цьому вкладення значних коштів, як це робили потужні державні конструкторські бюро та підприємства.

За три роки співпраці з МНС — наступником Мінчорнобиля — «Спаринг-Віст Центр» не лише видавав «на-гора» продукцію, але створював потужні науково-дослідну лабораторію, проектний центр з відповідним обладнанням, метрологічну лабораторію, залучивши до роботи не один десяток розробників, конструкторів, технологів та монтажників найвищого ґатунку. Їх ніхто не міг зрозуміти: всі довкола вкладали гроші в дорогі автомобілі, нерухомість, а вони — в нові розробки, у створення приладів, залучали надійні кадри.

Зрозуміло, львів'яни, серійно виготовляючи прилади певного призначення, уважно вивчали ринок. Для кожного його сегмента пропонували свої розробки. Зокрема, вони єдині в Україні, хто запропонував засоби для індивідуального дозиметричного контролю — електронні індивідуальні дозиметри.

Після створення першого приладу військового спрямування фахівці «Спарингу» стали відомими як в Україні, так і за її межами.

— Аналізуючи український ринок, ми з'ясували, що прилади радіаційного контролю, які на той час використовувались у Збройних Силах, практично вичерпали свій ресурс. Тому ще з середини 90-х повели розмову з фахівцями із Мінборони щодо створення альтернативного приладу ДП-5В, який би задовільнив потреби війська, — розповідає Ростислав Смуk. — Адже застарілий ДП-5В починає працювати лише тоді, коли гамма-фон зростає в десятки разів, тобто в разі техногенної аварії чи застосування ядерної зброї. Військам же потрібні прилади чутливіші, зі значно ширшим діапазоном.

Суть їхньої пропозиції була такою: при розробці нового приладу максимально використати добротні та надійні складові частини його, так би мовити, попередника. Тому за основу взяли конструктив ударостійкого та пило-вологозахищеного корпусу рентгенометра ДП-5В і протягом 1999–2000 років розробили унікальний прилад МКС-У (радіометр універсальний), в якому було поєднано високонадійну конструкцію та новітню електроніку.

Такий підхід заощадив також кошти на власне розробку та підготовку до серійного виробництва. Прилад успішно витримав державні випробовування та був занесений до Держреєстру засобів вимірювальної техніки. Першими замовниками МКС-У стали атомні станції України. За десять років вони придбали сотні таких приладів. Значну кількість МКС-У було поставлено підрозділам Українського війська та МНС. Відтоді продукція підприємства почала виходити під торговою маркою «Екотест».

Надзвичайно вдалою та успішною стала, наприклад, розробка компактного дозиметра-радіометра МКС-05 «ТЕРРА». Цей прилад, викликавши довіру та симпатію фахівців у всіх галузях народного господарства України, був взятий на озброєння силових структур держави. А Росія та Казахстан першими на пострадянському просторі занесли дозиметр-радіометр МКС-05 «ТЕРРА» у свій Державний реєстр.

На визнання генерального директора «СВЦ» Ростислава Смука, саме 2003 рік став для них роком не лише суттєвого прискорення у створенні конкурентоспроможної продукції, а й своєрідною відправною точкою щодо визнання фірми як в Україні, так і за її межами. Тоді вперше продукція львів'ян була представлена на міжнародній виставці озброєння «IDEX-2003» в Абу-Дабі. Саме там, в Арабських Еміратах, а в подальшому на заходах такого спрямування у США, Польщі, Росії, Індії, Болгарії, Казахстану і були обговорені контракти з провідними фірмами світу щодо придбання продукції «Спаринг-Віст Центру».

Кілька закордонних підприємств навіть запропонували українцям бути їхніми ексклюзивними представниками у своїх регіонах. І зовсім не випадково: нині у доробку підприємства близько двох десятків сертифікованих приладів та систем радіаційного контролю торгової марки «Екотест», які сім років надходили на озброєння Української армії, успішно використовуються у галузях екології, енергетики, санітарної дозиметрії, контролю на Державному кордоні України, СБУ тощо.

Та найбільше «есвецентрівці» пишаються приладом радіаційної розвідки МКС-У, яким озброївся 19-й окремий батальйон РХБ захисту під час виконання миротворчої місії в Кувейті та Іраку. Відгуки про його роботу були лише позитивні: надзвичайно простий у застосуванні, надійний в умовах спеки, захищений від пилу та вологи, ударостійкий.

Головна його відмінність від попередника ще й у тому, що МКС-У придатний для застосування не лише тоді, коли вже, скажімо, відбулося зараження місцевості і гамма-фон зріс у десятки разів. Він працює й за звичайного фону і має значно ширший діапазон. Унікальним є також його енергоживлення. Прилад працює не тільки від власної акумуляторної батареї чи промислової мережі, а й від сонця, від автомобільного акумулятора, що важливо для польових умов.

До речі, якщо порівняти основні технічні характеристики українського приладу радіаційної розвідки з найближчим аналогом австрійського виробництва SSM-1 (Seibersdorf), який знаходиться на озброєнні військових підрозділів НАТО, МКС-У має перевагу щонайменше за п'ятьма параметрами. Можливо, саме тому до виконання найвідповідальніших завдань в тому ж Іраку завжди залучалися українські військові фахівці і обов'язково з львівськими приладами, яким доводилося безперервно працювати за температури повітря до +60 С по 4–5 діб, коли прилади закордонних контингентів просто «відключалися».

Нині Львівське науково-виробниче підприємство «Спаринг-Віст Центр» має надзвичайно різноманітну географію експорту своєї продукції. Вироблені ним прилади застосовуються у понад 60 країнах світу, серед яких такі високорозвинені держави, як США, Росія, Південна Корея. І це не може не тішити...

Однак керівництво «СВЦ» нині більше переймається використанням їхньої продукції безпосередньо в Україні та її Збройними Силами зокрема. На заваді цьому процесу стоїть відсутність фінансування. Львів'янам дійсно болить, що ось уже два роки відсутнє державне оборонне замовлення на їхні прилади, які дійсно потрібні військам, і ця потреба становить тисячі комплектів.

А застарілі ДП-5В й далі припадають порохом на військових складах. Їх вже неможливо застосувати, адже в них відсутні елементи живлення, які ось уже впродовж двох десятиліть ніхто не виготовляє. Та через обмежене державне фінансування новітні вітчизняні прилади радіаційної розвідки найближчим часом так і не надійдуть у підрозділи. І це тоді, коли воєнні доктрини окремих держав світу припускають можливість локального застосування ядерної зброї. Зрештою, Україна не застрахована і від техногенних та природних катастроф. А як використовуватимуться військові підрозділи для ліквідації їхніх наслідків, коли військові фахівці не зможуть елементарно здійснити радіаційний контроль місцевості?

Нехай не складеться враження, що «СВЦ» може продукувати для Українського війська лише вищезазначені прилади. Їхній доробок у цьому напрямку доволі потужний. І керівники оборонного відомства про це обізнані, що підтверджується листами на адресу підприємства. Їхні можливості досить високо оцінюють і вищі ешелони влади.

Скажімо, «СВЦ» залучався до програми створення нового українського корвета. Понад рік науково-дослідний підрозділ фірми працював над сучасною системою корабельного дозиметричного устаткування, яка покликана контролювати всі необхідні радіаційні параметри на кораблі, захищати екіпаж у випадку радіаційної загрози. За відомих економічних обставин в Україні роботу здійснювали практично за власний кошт. При цьому військове відомство повністю розраховалося з підприємством лише через півтора року.

Підприємству добре відомі потреби Української армії в засобах радіаційного контролю різного застосування. Це і бортові засоби радіаційної та хімічної розвідки, і індивідуальна дозиметрія особового складу, і засоби неперервного радіаційного моніторингу в місцях дислокації військових підрозділів тощо. Тому «СВЦ» активно працює з власної ініціативи та за власні кошти над створенням нових зразків військової техніки.

Так, минулого року підприємство разом з представниками МО України провело державні приймальні випробування нового приладу радіаційної розвідки для бронеоб'єктів, а нині готує до постачання на озброєння індивідуальний електронний дозиметр та радіаційно-інформаційне табло для командних пунктів. Разом з партнерами «СВЦ» завершує розробку сучасного приладу радіаційної та хімічної розвідки для бронетанкової техніки, який замінить застарілі прилади ПРХР (ГО-27).

— Ми готові й надалі надавати для наших Збройних Сил свої розробки, адаптувати їх для потреб військ за власний кошт, — стверджує генеральний директор Ростислав Смуk. — Однак постає цілком справедливе запитання: а заради чого? Адже державне оборонне замовлення оминає нас уже не перший рік. А держава не знаходить елементарної можливості підтримувати підприємства свого ОПК хоча б символічними замовленнями для того, аби зберегти новітні технології. Ми не хочемо повторити долю більшості державних підприємств, які донедавна працювали у оборонно-промисловому комплексі.

Це основна проблема, яка непокоїть нині «Спаринг-Віст Центр». Розуміючи, що за складної економічної ситуації в Україні на державну підтримку годі й розраховувати, керівництво робить ставку на можливість отримання замовлень за межами України. У лютому цього року підприємство братиме участь у міжнародній виставці озброєнь в Абу-Дабі «IDEX-2011», де будуть представлені найкращі зразки військової техніки з усього світу.

Фото автора

Ігор МАХНО

«Народна армія»